

Ali nam 110-letnica planinske organizacije kaj pomeni?

Od ustanovitve do današnjih dni



Besedilo: Tone Strojín
Fotografije:

*Odbor Slovenskega planinskega društva
(arhiv Jaka Čop)*

Zgodovine, niti planinske, zlasti mladi nimajo radi. In vendar je namenjena tudi njim, ker je ni so mogli doživljati, saj so bili premladi. Drugim je zgodovina spomin ali opomin – odvisno, kaj je bilo dobrega, kaj zgrešenega.

Ob 110-letnici planinske organizacije je kaj povedati. Obletnic organizacije same pa je treba ločevati od obletic planinskih društev, koč, osvovitve pomembnejših vrhov in smeri ter zaslužnih posameznikov – seveda tudi v medsebojnih povezavah.

I.

Začetno obdobje **slovenskega nacionalnega planinstva** je bilo poldrugo desetletje (1893-1918) tekmovanja z nemško-avstrijskim združenjem (DÖAV), ki ga je privilegirala avstro-ogrska oblast. Slovensko planinsko društvo (SPD) je bilo združevalni dejavnik; za seboj ni imelo le planincev, redkih gornikov in alpinistov, takrat imenovanih veleturisti, pač pa tudi sponzorje in donatorje, nekateri med njimi so bili celo ustanovni člani. SPD je sistematično markiralo slovenski gorski svet in hribovja ter postavljalo koč, ki so bile tudi **narodna shajališča**. S tem so bile že v začetku dane zasnove za poznejšo množičnost. Planinski vestnik ter vpisne knjige po vrhovih in kočah so bili budilo narodne zavesti, ki se je poistovetila s planinstvom. Čeprav je bilo Slovensko planinsko društvo ustanovljeno pozneje kot preostale planinske organizacije, predvsem pa je zamujalo v alpinizmu, ga zaradi njegovih drugih odlik, predvsem pa zaradi domoljubnosti, ki je v slovenskih gorah videla domovino, ne moremo imeti za zamudniško. Slovensko planinstvo je bilo v primerjavi s planinstvom pri sosedih svojevrstno, vendar pristrčno, ker je bilo ustanovljeno z narodno zavestjo.

II.

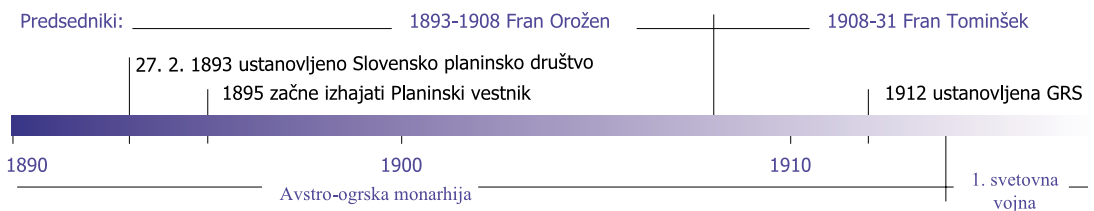
Prva svetovna vojna je pretresla Evropo. Tudi slovenski človek je prebil veliko huđega prav v dolinah in gorah Posočja in v zahodnih Julijskih Alpah. Mladina, ki se je vrnila z bojišč, je bila nemirna, polna športnega duha, željna dokazovanja tudi v gorah in stenah. S Turistovskim klubom Skala (TK Skala) je vzniknilo **športno plezalstvo**, elita v njem pa si je prizadevala ne le za alpinističnega, ampak tudi za kulturne cilje – t.i. **kulturni alpinizem** po Tumi. TK Skala je v medvojnem obdobju 1920-1941 vsebinsko oplemenitilo slovensko planinstvo s tem, da je poleg meščanskega planinstva gojilo še turisticno, t.j. gorništvu in alpinizem.

Z graditvijo hotelov Zlatorog v Ukancu in na Krvavcu je SPD postalo tudi turistični podjetnik – to ga je stalo nemalo investicij in nasprotovanja med mladimi ter naposled privedlo do zamenjave vodstva SPD l. 1931, s tem pa tudi do izboljšave organizacije dela in poglobitve vsebine planinske dejavnosti. SPD je imela vodilno vlogo v Savezu planinarskih društev SHS in v Asociaciji slovanskih planinskih društev. Rast števila podružnic SPD in planinskih koč je ustvarila solidne razmere za širjenje planinstva med ljudmi in s tem ugleda pri oblasteh.

Druga svetovna vojna je uničila materialno infrastrukturo v gorah, predvsem pa zahtevala številne žrtve med predvojnimi planinskimi aktivisti.

III.

Po vojni obnovljena planinska organizacija, najprej pod novim nazivom Planinsko društvo Slovenije, nato pa od leta 1948 Planinska zveza Slovenije (PZS), je dobila velik odziv med ljudstvom in že v nekaj letih preseglu predvojno število članstva in planinskih postojank. Množično **kollektivno planinstvo** je ob širokogrudni državni podpori doseglo rezultate, ki so obetali nadaljnjo rast in razvoj.



Množično članstvo, materialna infrastruktura v novih ali obnovljenih planinskih postojankah in razpredene markirane in nadelane poti, še posebno pa to, da je bilo planinstvo dobro zapisano pri političnih oblasteh – vse to je dalo ugodne možnosti za kulturne dejavnosti, planinsko založbo, vzgojo mladine, predvsem pa za alpinizem, ki je daleč presegel skalaško podjetnost v steni. Po izkušnjah v gorah nekdanje Sovjetske zveze in uveljavitvi v stenah avstrijskih, švicarskih in francoskih Alp se je porodila zamisel za prvo jugoslovansko himalajsko odpravo. Čakati je bilo treba do leta 1961, ko je naposled odšla na pot I. JAHO in osvojila šesttisočaka Trisul II in Trisul III.

Nadaljevalo se je više v Himalaji z vedno novimi višinskimi rekordi, ki so bili po pravilu vse zahtevnejši. Hkrati so potekale izmenjave s sovjetskimi alpinisti. Naši so v sovjetskem okolju azijskih gorstev preplezali celo več prvenstvenih smeri in prvih ponovitev, vmes pa so se stopnjevali himalajski uspehi, ki so opozorili svetovno javnost na nas – še posebno, ko so začeli »padati« stene in vrhovi osemtisočakov, kot so Makalu, Everest, Čo Oju, Lhotse, Daulagiri idr., pa seveda tudi nekaj nižji, dotlej nepreplezani sedemtisočaki in šesttisočaki. Tudi alpinizem, ne samo himalajizem, je imel več odmevnih uspehov, celo časovnih rekordov v t.i. »zadnjih problemih« Alp in v Centralnih Alpah. Ponovitvam ekstremnih smeri (El Capitan in Half Dome v ZDA) so se pridružile celo prvenstvene v Fitz Royu, Cerri Torre in drugod v Andih. Naši alpinisti, ki so se potrjevali zlasti v himalajizmu in andinizmu, so se uspešno kosali z alpinisti narodov z veliko starejšo alpinistično tradicijo in večjimi možnostmi.

Nič manj prepoznavno ni bilo delo gorske reševalne službe, planinske založbe, vzgoje mladine in preostalih komisij PZS, ki je imela v svojih vrstah tudi dobre gospodarje koč in markaciste. Planinski vestnik je od leta 1895 stalno izhajal, objav-



„Piparji“, ustanovitelji Slovenskega planinskega društva v Ljubljani
Lukner, Šušter, Klemenčič, Šušter, Hauptmann, vzpostavili so prvo planinsko svetlo opremo

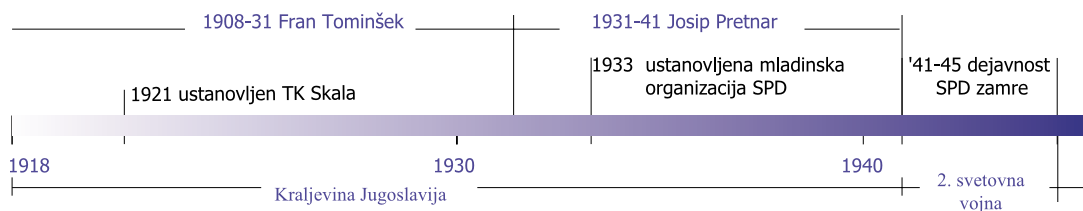
Za ustanovitev SPD so zelo zaslužni Piparji
(arhiv Jaka Čop)

ljal doživetja članov in seznanjal z dogajanjem v planinskem svetu in doma.

IV.

Čas od osamovojitve leta 1991 naj bi bil obdobje **liberalne usmerjenosti**, tako v planinski organizaciji kot v gorah. Število članov žal upada, planinska organizacija pa se drobi na manjša društva, ki jih je več kot kdaj prej – kakih 240. Vprašanje je, ali so manjša društva, v katerih se vsi poznajo, prednost. Drugo vprašanje je, ali je danes upravljanje ene ali več koč prednost ali prizemje. Manj je članov, več je administracije in priznanj. Ocene obdobja, ki se je začelo, še ni mogoče podati ...

Planinstvo in gornišstvo lahko obravnavamo kot način življenja ob koncu tedna, kot zabavo in rekreacijo več sto tisoč Slovencev vseh starosti, pri tem pa je število udeležencev na organiziranih izletih društev precej nižje od tistih, ki sami, z



družino ali s prijatelji hodijo v naravo. Mar to pomeni, da Slovenci ne potrebujemo planinske organizacije oziroma, da so gore že tako prirejene za množični obisk?

Današnje gorništvu in alpinizmu sta športna, se pravi, v čim krajšem času čim več videti, storiti in doživeti. Predvsem zaradi potrebnih sredstev je število izšolanih kadrov na leto manjše od potreb planinske organizacije.

V.

Težko je napovedati, kaj nas čaka v prihodnje. Opredeliti moramo **odnos do sebe** – po kaj bomo še hodili v gorski svet –, nato **do planinstva, gorništvu in alpinistike** – kaj nam poleg športnega užitka in zabave lahko še pomenijo? Ne da se ogniti **tudi odnosu do gora in narave**, sploh do tega, kako se vedemo v tem okolju, in končno **tudi do planinske organizacije**, ki skrbi za to, da so te gore dostopne in varne.

Za našo mladino, ki se lepo uveljavlja, tako da postaja že organizacija v organizaciji, je treba poskrbeti, da bosta njena vzgoja in izobraževanje usmerjena v vsa področja, ki jih organizacijsko in vsebinsko združuje PZS.

V prihodnje bomo vsi potrebovali spoznanje, da naš gorski svet ni neuničljiv, da se visokogorje krči in naravno okolje slabša, ker je vsaj v letni sezoni preobljudeno, premarkirano in na divje



Tone Škarja leta 1962 v previsni zahodni steni Štruce – Direktna smer (foto: Pavle Šimenc)

uhojeno po meliščih in plaziščih. Če kaj preobraza gorski svet XXI. stoletja, ga slabšanje bioklimatskih razmer zaradi polucije in hrupa, odpadkov in prometa do vznožij gora sploh ne omenjamo. Zato bo predvsem **varstvo gora v prihodnje prva naloga planinske organizacije**. Ta naloga ima pomen za vse človeštvo. Že voda z gora bo bolj primarna strateška surovina od nafte, ker bo edina še pitna. Alternative za pitno vodo, kot je znano, ni.

SPD je na začetku 20. stoletja odlikovalo utrjevanje slovenstva pred tujci v gorah. Za njegovo naslednico, PZS, pa je ohranitev gora v kolikor toliko čistem okolju in zavarovanje narave primarna naloga v 21. stoletju. ●

